

tasavvur

tekirdag ilahiyat dergisi | tekirdag theology journal

e-ISSN: 2619-9130

tasavvur, Aralık/December 2025, c. 11, s. 2: 959-991

Cinsiyet Seçimi İlahi İradeye Müdahale midir?

Şûrâ/49-50 Âyetleri Özelinde Bir İnceleme

Is Gender Selection an Intervention in the Divine Will?

An Examination in the Context of Shura 49–50

Zübeyir KARATAŞ

Doç. Dr., Siirt Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Tefsir Anabilim Dalı
Associate Professor, Siirt University, Faculty of Theology, Department of Tefsir
Siirt/Türkiye
zubeyirkaratas1@gamil./ 0000-0003-166-2236

DOI: 10.47424/tasavvur.1762541

Makale Bilgisi | Article Information

Makale Türü / Article Type: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Date Received: 4 Ağustos/ August 2025

Kabul Tarihi / Date Accepted: 12 Ekim / October 2025

Yayın Tarihi / Date Published: 31 Aralık/ December 2025

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Aralık / December

Atıf / Citation: Karataş, Zübeyir. “Cinsiyet Seçimi İlahi İradeye Müdahale midir? Şûrâ/49-50 Âyetleri Özelinde Bir İnceleme”. *Tasavvur - Tekirdağ İlahiyat Dergisi* 11/2 (Aralık 2025): 959-991. <https://doi.org/10.47424/tasavvur.1762541>

İntihal: Bu makale, ithenticate yazılımınca taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir.
Plagiarism: This article has been scanned by ithenticate. No plagiarism detected.
web: <http://dergipark.gov.tr/tasavvur> | <mailto:ilahiyatdergi@nku.edu.tr>

Copyright © Zübeyir Karataş. Bu makale Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi tarafından yayımlanmıştır. This journal published by Tekirdag Namık Kemal University, Faculty of Theology, Tekirdag, 59100 Turkey.
CC BY-NC 4.0

Öz

Modern dönemde gerek dijital gerekse sağlık alanında çok hızlı gelişmeler yaşanmıştır. Bu gelişmeler, kuşkusuz bireylerin toplumsal yaşamına olumlu katkılar sağlamış olmakla birlikte, bazı durumlarda çeşitli sorunların ve istifhamların doğmasına da zemin hazırlamıştır. Özellikle bu ilerlemelerin dinî alanda ve Yüce Allah'ın mutlak kudretine ilişkin konularda zihinlerde farklı soru işaretlerine yol açması, söz konusu meselelerin araştırılmasını zorunlu hâle getirmiştir. Bu gelişmelerden biri de şüphesiz cinsiyet seçimi konusudur. Cinsiyet seçimi, modern tıbbın sunduğu imkânlarla doğacak çocuğun cinsiyetinin önceden belirlenebilir hâle gelmesi şeklinde tanımlanmıştır. Cinsiyet seçimine yönelik taleplerin arka planı irdelendiğinde çoğunlukla toplumsal yapıdan kaynaklanan cinsiyet temelli değer algılarının bulunduğu görülmektedir. Çağdaş dönemde tıbbi gelişmelerin sunduğu imkânlarla preimplantasyon genetik tanı (PGT), sperm ayırıştırma ve mikro sıralama (MicroSort) gibi yöntemlerle embriyonun cinsiyeti döllenme öncesinde ya da sonrasında belirlenebilir olması cinsiyet seçimine olan talebi arttırdığı müşahade edilmektedir. Araştırmada bilimsel olarak cinsiyet seçimine kategorik olarak karşı çıkmanın doğru olmadığı görülmüştür. Zira tıbbî açıdan bakıldığında, bazı kalıtsal hastalıkların önlenmesi amacıyla bu yöntemlerin kullanılmasının fayda sağladığı ve bu tür hastalıkları giderdiği tespit edilmiştir. Ancak yalnızca bireysel tercihlere veya estetik kaygulara dayalı uygulamalar, insanın doğaya ve yaratılış sürecine müdahalesi bağlamında bazı araştırmacılar tarafından etik açıdan sorunlu olarak değerlendirilmiştir. Bu noktada insanın özgür iradesi ile Yüce Allah'ın yaratma kudreti arasındaki sınırın nasıl belirleneceği sorusu gündeme gelmektedir. Etik tartışmaların ötesinde, konu fikhî açıdan da önem arz etmektedir. İslâm âlimlerinin genel kanaati, zaruret veya tıbbî gerekçelere dayanmayan cinsiyet seçimi uygulamalarının meşru olmadığı yönündedir. Şûrâ Sûresi'nin 49-50. âyetlerinde Yüce Allah'ın dilediğine kız, dilediğine erkek evlat verdiği; kimine her ikisini lütfettiği ve kimini ise kısır bıraktığı ifade edilerek, cinsiyetin mutlak surette İlahî iradenin bir tasarrufu olduğu belirtilmiştir. Bu durum beraberinde çok ciddi ahlakî ve dinî tartışmaları gündeme getirmiştir. Bu doğrultuda araştırmada öncelikli olarak bireyleri cinsiyet seçimine yönelten motivasyonlar incelenmiş, ardından söz konusu uygulamada kullanılan tıbbî yöntemlere değinilmiştir. Son aşamada ise bu

uygulamaların etik ve İslâm hukuku açısından değerlendirilmesi yapılmış; ayrıca söz konusu müdahalenin İlâhî iradeye yönelik bir müdahale olup olmadığı tartışılmıştır. Bundan hareketle bu çalışmada Şûrâ Sûresi'nin 49-50. âyetleri özelinde cinsiyet seçimi konusuna sosyokültürel, tıbbî, etik ve fikhî boyutlarıyla temas edilmiştir. Bu perspektiften hareketle cinsiyet seçimi uygulamasının yaratıcı kudrete müdahale niteliği taşıyıp taşımadığı önemli bir tartışma alanı olarak ortaya çıkmaktadır. Ancak araştırma sonucunda, mezkûr yöntemin zaruret halleri dışında kullanımının etik açıdan uygun olmadığı belirtilmekle birlikte, Allah'ın iradesine müdahale niteliği taşımadığı; aksine, onun iradesiyle uyumlu olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, Cinsiyet Seçimi, Allah'ın İradesi, Şûrâ 49-50, Etik.

Abstract

In the modern era, there have been rapid developments in both the digital and health sectors. These developments have undoubtedly made positive contributions to people's social lives, but in some cases, they have also given rise to certain problems and questions. The fact that these developments have raised various questions in people's minds, particularly in the religious sphere and in relation to the absolute power of Almighty God, has made it necessary to investigate these issues. One such development is undoubtedly the issue of sex selection. Sex selection is defined as the ability to determine the sex of an unborn child in advance, thanks to the possibilities offered by modern medicine. When examining the background of requests for sex selection, it is seen that gender-based value perceptions stemming from the social structure are mostly at play. In the contemporary era, it has been observed that medical advances, such as pre-implantation genetic diagnosis (PGT), sperm separation, and micro-sorting (MicroSort), which allow the sex of the embryo to be determined before or after fertilisation, have increased the demand for sex selection. This study found that it is not scientifically correct to categorically oppose sex selection. From a medical perspective, it has been determined that the use of these methods to prevent certain hereditary diseases is beneficial and eliminates such diseases. However, applications based solely on individual preferences or aesthetic concerns have been considered ethically problematic by some researchers in the context of human intervention in nature and the

process of creation. At this point, the question of how to determine the boundary between human free will and God's power of creation arises. Beyond ethical debates, the issue is also important from a fiqh perspective. The general opinion of Islamic scholars is that gender selection practices not based on necessity or medical reasons are not legitimate. Verses 49-50 of Surah Shura state that Allah gives daughters to whom He wills and sons to whom He wills, bestows both upon some, and leaves others barren, indicating that gender is absolutely a matter of divine will. This situation has brought about very serious moral and religious debates. Accordingly, the study first examined the motivations that lead individuals to gender selection, then discussed the medical methods used in this practice. Finally, these practices were evaluated from an ethical and Islamic law perspective; it was also debated whether this intervention constituted interference with divine will. Accordingly, this study addresses the issue of sex selection within the framework of verses 49-50 of Surah Shura, touching upon its sociocultural, medical, ethical, and jurisprudential dimensions. From this perspective, whether the practice of sex selection constitutes an intervention in creative power emerges as an important area of debate. However, the research concludes that while the use of this method outside of cases of necessity is ethically inappropriate, it does not constitute an intervention in God's will; on the contrary, it is seen to be in harmony with His will.

Keywords: Tafsîr, Gender selection, God's will, Surah Ash-Shura 49-50, Ethics.

Giriş

Her insan doğal olarak evlenmek ve çocuk sahibi olmak ister. Gebelik sürecinde doğacak çocuğun cinsiyeti, her dönemde anne ve baba adaylarının merak ettiği bir konu olmuştur ve bu merak günümüzde de devam etmektedir. Aslında insanlık tarihi boyunca doğacak çocuğun cinsiyeti, özellikle toplumsal ve kültürel yapılar açısından önemli bir konu olarak görülmüştür.¹ Bazı ebeveynler, ekonomik ve sosyo-kültürel etkenler doğrultusunda cinsiyete

¹ İlker Avcıoğlu, "Türk Kültüründe Doğacak Çocuğun Cinsiyetinin Tahmin Edilmesine Yönelik İnanışlar", *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi* 15/29 (28 Aralık 2023), 637.

dayalı tercihlerde bulunmaktadırlar.² Toplumlarda erkek çocukların, soyun devamını sağlama, ekonomik destek sunma³ ve olası tehditlere karşı daha etkili görülmeleri nedeniyle sıklıkla tercih edildiği gözlemlenmektedir. Bu tercih, tarihsel süreç içerisinde bireylerin çocuk sahibi olma kararlarını doğrudan etkilemiş; modern tıbbın gelişimiyle birlikte ise daha belirgin, müdahale edilebilir bir alan niteliği kazanmıştır. Bilindiği üzere, modern dönemde bilim ve teknoloji alanlarında son derece hızlı ve köklü gelişmeler yaşanmıştır. Şüphesiz ki bu gelişmeler, insanlığın refah düzeyine önemli katkılar sağlamış ve sağlamaya devam etmektedir. Ancak tüm bu olumlu etkilerine rağmen, söz konusu gelişmelerin bireyleri ve toplumları dini, sosyal, siyasal, kültürel ve ekonomik boyutlarda etkilediği ve yönlendirdiği göz ardı edilemeyecek bir husustur.⁴ Özellikle son yıllarda tüp bebek (IVF), preimplantasyon genetik tanı (PGT) ve sperm ayırıştırma gibi teknolojiler vasıtasıyla, ailelerin doğacak çocuklarının cinsiyetini belirleme arzusunu gerçekleştirebilir bir noktaya taşımıştır. Başka bir ifadeyle, biyoteknolojik⁵ ve nanoteknolojik⁶ olanaklardan yararlanılarak uygulanan bu yöntem sayesinde, genel anlamda ilgili alanda hedeflenen amaca ulaşılmıştır. Ne var ki bu gelişmeler etik ve hukuki bakımdan ciddi tartışmaları beraberinde getirmiştir. Zira Şûrâ sûresinin 49. ve 50. âyetlerinde Allah Teâlâ'nın, dilediğine kız, dilediğine erkek evlat verdiği; dilediğine her iki cinsiyeti birlikte lütfettiği ve dilediğini ise kısır bıraktığı ifade edilmekte; böylece çocuk sahibi olmanın ve çocuğun cinsiyetinin ilahi iradeye dayandığı açık bir biçimde ortaya konulmaktadır. Bu âyetler, cinsiyetin belirlenmesine yönelik müdahalelerin, ilahi yaratım iradesine bir müdahale teşkil edip etmediği sorusunu gündeme taşımaktadır. Modern biyoteknolojinin sağladığı imkânlar, insanın doğaya ve biyolojik süreçlere önceki dönemlerle

² Ahmet Ekşi, "İslam Hukuku Açısından Doğum Öncesi Cinsiyet Seçimi", *Journal of Istanbul University Faculty of Theology* 28 (30 Aralık 2013), 86.

³ Şirin Targan Çalış - Mustafa Çevik, "Çocukları Sosyal Ekonomik Destekten Yararlanan Ailelerde Çocuğun Değeri", *Kaide Dergisi (ASBÜ Uluslararası Aile Araştırmaları Dergisi)* 1/1 (31 Aralık 2023), 37.

⁴ Emel Koç, "Bilim ve Teknoloji Çağında İnsan Olma Sorumluluğu (Etik Bilinç)", *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 17/2 (03 Ocak 2014), 6.

⁵ Biyoteknoloji ile ilgili bilgi için bk. Ahu Soyucak vd., *Biyoteknoloji*, ed. Mehmet Karataş (Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2023).

⁶ NanoTeknoloji ile ilgili bilgi için bk. Hüseyin Levent Keskin, "NanoTeknoloji Nedir?", *Turkish Medical Journal* 5/1 (20 Nisan 2011).

kıyaslanamayacak düzeyde müdahale edebilmesine olanak tanımaktadır. Ancak bu müdahalelerin sınırları hem etik ilkeler hem de dini normlar çerçevesinde kapsamlı bir şekilde tartışılmayı gerektirmektedir.

Cinsiyet seçimine neden olan motivasyonlar yukarıda değinildiği üzere genellikle bireysel tercihlerin ötesinde, toplumsal normların (kabul görmüş kurallar, alışkanlıklar) ve baskıların bir yansıması olarak ortaya çıkmaktadır. Zira sosyal çevrenin birey ve toplumların yönelim ve tercihlerinde ciddi anlamda etkisinin olduğu bir realitedir.⁷

Cinsiyet temelli doğum tercihleri, başlarda her ne kadar ebeveynler için olumlu görünse de uzun vadede toplumsal cinsiyet dengesizliklerine ve nüfus yapısında bozulmalara yol açabileceği gibi, bireyin insanlık onurunu da zedeleyici sonuçlar doğurabilir.⁸ Dolayısıyla cinsiyet seçimi yalnızca bireysel bir hak ya da bilimsel bir başarı olarak değil, toplumsal sorumluluğu da içeren çok boyutlu bir mesele olarak değerlendirilmesi gerekir.

Tıbbi gerekçelerle yapılan cinsiyet seçimi, bazı durumlarda genetik geçişli hastalıkların önlenmesi açısından faydalı ve savunulabilir olarak görülmektedir.⁹ Ancak bu uygulamanın estetik ya da tercihe dayalı sebeplerle yaygınlaştırılması, hem insanın yaratılış sürecine müdahale anlamı taşıyabilir hem de ilahi takdir inancını zedeleyici bir niteliğe bürünebilir. Bundan ötürü insanın tıbbi imkânlar karşısındaki sorumluluğu, dinî öğretiler çerçevesinde yeniden değerlendirmesini gerekli kılmaktadır.

Bu çalışmanın amacı, Şûrâ 49-50 âyetleri özelinde cinsiyet seçiminin dini, etik ve sosyo-kültürel boyutlarını incelemek ve söz konusu müdahalenin ilahî iradeye müdahale teşkil edip etmediğini tartışmaktır. Çalışmada öncelikli olarak cinsiyet seçimine neden olan faktörler ve bu kapsamda uygulanan tıbbi yöntemler ele alınmıştır. İncelenen yöntemin, insan yaşamında kritik bir rol

⁷ Sosyal çevrenin birey ve toplum üzerindeki etkisi için bk. Zübeyir Karataş, "Kur'ân Bağlamında Sosyal Çevrenin Birey ve Toplum İnancı Üzerindeki Olumsuz Etkisi", *Trabzon İlahiyat Dergisi* 11/2 (31 Aralık 2024), 575-597.

⁸ Feyza Sıla Özel vd., "Toplumsal Cinsiyetin Gebelik, Doğum ve Doğum Sonu Dönemde Kadın Sağlığına Etkisi", *Samsun Sağlık Bilimleri Dergisi* 6/1 (29 Aralık 2021), 52.

⁹ Ethics Committee of the American Society for Reproductive Medicine, "Contraceptive Justice: Why We Need a Male Pill", *AMA Journal of Ethics* 14/2 (01 Şubat 2012), 135.

oyunayan erkek ve kadında bulunan kromozomlar üzerinden gerçekleştirildiği tespit edilmiştir. Ardından, bu uygulamanın etik ve fikhî boyutlarına değinilmiştir. Son olarak, söz konusu uygulamanın Şûrâ sûresinin 49.-50. âyetleriyle çelişip çelişmediği hususunda değerlendirmeler yapılmıştır. Bu yöntemin ilgili âyetler bağlamında incelenmesinin temel nedeni, yöntemin Tanrı'nın iradesine müdahale anlamı taşıdığına dair bir intiba oluşturmasıdır. Araştırma kapsamında hem klasik hem de çağdaş tefsir kaynaklarında günümüz anlamıyla cinsiyet seçimi konusuna doğrudan değinilmediği gözlemlenmiştir. Bunun başlıca sebebi, klasik dönemde tıbbi imkanların bu tür uygulamalara elverişli olmaması; çağdaş dönemde ise konunun güncelliği ve gündemde sınırlı yer bulması nedeniyle müfessirler tarafından ele alınmamış olmasıdır. Bilindiği üzere, müfessirler âyetlerin yorumunda yalnızca murâd-ı ilâhîyi esas almakla kalmamış, aynı zamanda içinde buldukları sosyal çevrenin etkilerini de tefsirlerine yansıtmuşlardır.¹⁰ Yapılan literatür taraması sonucunda, cinsiyet seçimi konusunun Kur'an perspektifinden ele alındığı herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Mevcut çalışmalar genellikle İslâm hukuku, kelâm ve İslâm ahlâkı alanında gerçekleştirildiği görülmektedir. Bu durum, konunun Kur'an temelli incelenmesinin literatürde önemli bir boşluk oluşturduğunu ortaya koymaktadır. Konunun güncelliği ve inanç boyutuyla taşıdığı önemli problemler, bu alanın araştırılmasının gerekliliğini vurgulamaktadır. Bu doğrultuda, ilgili literatüre katkı sağlamak amacıyla bu çalışma kaleme alınmıştır.

1. Cinsiyet Seçimi ve Ona Götüren Motivasyonlar

Cinsiyet seçimi, bebeğin cinsiyetini seçmek için tıbbi tekniklerin kullanılmasıdır.¹¹ İnsanlar tarih boyunca doğacak bebeklerin cinsiyetini hep merak etmişlerdir. Hatta istenilen cinsiyette bebek sahibi olabilmek için de farklı yöntemlere başvurmuşlardır. Örneğin, hiçbir bilimsel değeri olmamasına rağmen hamilelik öncesinde bebek cinsiyetini belirlemek amacıyla şuruplar, gıdalar veya buna benzer takviyeler kullanıldığı bilinmektedir.¹² Aynı şekilde

¹⁰ Sosyal çevrenin tefsir ve müfessire etkisi ile ilgili detaylı bilgi için bk. Zübeyir Karataş, "Fahreddin er-Râzî ve Seyyid Kutub Özelinde Sosyal Çevrenin Tefsire ve Müfessire Etkisi: en-Nisâ/59. Âyet Örneği", *Şarkiyat* 15/1 (03 Temmuz 2023), 122-136.

¹¹ "Cinsiyet Seçimi | İvox Tüp Bebek Merkezi", 13 Temmuz 2025.

¹² "Cinsiyet Seçimi", *Kıbrıs Tüp Bebek* (Erişim 21 Aralık 2024).

antik çağda kullanılan Çin ve Hint takvimi ve burçlara göre cinsel birleşme gibi bazı yöntem ve yaklaşımlara, günümüzde de bazı kişiler tarafından uygulandığı görülmektedir. Cinsiyet seçimi, Antik Çağ'dan itibaren filozofların ilgisini çeken bir konu olmuştur. Bu bağlamda Aristo, bireyin cinsiyetinin belirlenmesinde erkekten gelen spermin ya da kadından gelen yumurtanın "üstün" gelmesinin etkili olduğunu öne sürmüştür. Ona göre, erkek gametinin/spermin baskın olması durumunda çocuk erkek; dişi gametinin/yumurtanın baskın olması durumunda ise çocuk kız olur. Aristo ayrıca ebeveynlerin yaşının da cinsiyetin tayininde rol oynayabileceğini belirtmiş ve bu durumu beden ısısı üzerinden açıklamıştır: Erkek bedeninde sıcaklık, kadın bedeninde ise soğukluk baskındır. Bu nedenle çok genç veya çok yaşlı bireylerde yeterli beden ısısı bulunmadığından, bu yaş gruplarının çocukları genellikle kız olurken, olgun yaştaki erkeklerin çocuklarının ise erkek olma olasılığı daha yüksektir. Bunun yanı sıra Aristo, beslenme biçimi, hava koşulları, su kalitesi ve özellikle rüzgârların etkisinin de cinsiyetin belirlenmesinde etkili olabileceğini ifade etmiştir. Ona göre, kuzey rüzgârları erkek çocukların, güney rüzgârları ise kız çocukların doğmasına neden olmaktadır.¹³

Cinsiyet seçimi, genellikle erkeklerin lehine kızların ise aleyhine gerçekleşmektedir.¹⁴ Erkeklerin tercih edilmesi ve kızların dışlanması, modern dönem insanlarına ait bir yaklaşım değildir. Ne yazık ki söz konusu yaklaşım hemen hemen bütün medeniyetlerde açık bir şekilde gözlemlenmektedir. Bu yönelim Roma, Babil, Yunan, Mısır, İran, Eski Hint ve Çin¹⁵ medeniyetlerinde, ayrıca kısmen Câhiliye toplumlarında belirgin bir şekilde müşahade edilmektedir.¹⁶ Hatta tarihte büyük bilgin ve filozof unvanı taşıyanların da

¹³ Mahmut Kaya, *İslam Kaynakları Işığında Aristoteles ve Felsefesi* İstanbul (Ekin Yayınları, 1983),171.

¹⁴ Sebahat Atar - Serap Şahinoğlu, "Tıbbi Olmayan Cinsiyet Seçimi: Yeni Teknolojiler - Teknolojik Gelişmeler ve Etik Tartışmalar", *Türkiye Biyoetik Dergisi* 10/2 (26 Haziran 2023), 68.

¹⁵ Ramazan Aksoy, "İslam Öncesi Toplumlarında ve İslam'da Kadının Statüsü", *Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi* 15 (20 Haziran 2021), 23-35.

¹⁶ Ebû Said Muhammed Abdülmecid, "Mekânetü vâkiü'l-mer'eti fi'l-hadârâti'l-kadîmeti va mukâranetühe maa vâkiuha fi'l-İslâm", *Mecelletü'l-ulûmi'l-İslâmîyati ve'l-ictimâîye* 12/3 (ts.),

kadına şaşı baktıkları bir realitedir. Örneğin Aristo (ö. MÖ. 322), Eflatun (ö. MÖ 427/28) ve Euripides (ö. MÖ 480) de kadını, kötülüğün kaynağı olarak gördüklerini ve doğal olarak kız çocuklarına karşı olduklarını açık bir şekilde ifade etmişlerdir. Nitekim Antikçağ'ın önde gelen filozoflarından Aristo dahi Spartalıların zorunluluk gereği kadınlara tanımış oldukları kısmi özgürlüğe tahammül gösterememiş ve Sparta'nın çöküşünü bu duruma bağlamıştır. Çünkü ona göre kadın, tasarruf yetkisine sahip olmayan köle ve çocuk gibidir. Söz konusu bakış açısı diğer filozoflarda da görülmektedir.¹⁷ Benzer şekilde, "medeniyetin ve özgürlüğün beşiği" olarak nitelendirilen Avrupa'da da kadına yönelik bakış açısının, 1938 yılına kadar mezkûr medeniyetlerle büyük ölçüde paralellik gösterdiği görülmektedir. Bu yaklaşımın, toplumun bütün bireyleri tarafından paylaşılmamakla birlikte, kayda değer bir kesimde varlığını sürdürdüğü izahattan varestedir.¹⁸ Başka bir ifadeyle, gerek semavî dinlere mensup olanlar gerekse herhangi bir dine bağlı bulunmayanlar, cinsiyet temelli tercihlerini çoğunlukla erkek lehine kullanma eğilimi göstermektedirler.

Cinsiyet tercihlerinin erkek çocukların lehine olmasına neden olan faktörler irdelendiğinde bunların akıl, izan ve bilimsellikten yoksun olduğu müşahede edilmektedir. Zira bu tercihe neden olan motivasyonlar, soyun devamı, mirasın korunması ve veliahtlık gibi farklı gerekçelere dayanmaktadır.¹⁹ Örneğin, cinsiyet tercihlerinin temel belirleyicilerinden biri olan veliahtlık olgusu, ataerkil aile düzeni içerisinde erkek çocuğa atfedilen merkezi konumu açıkça göstermektedir. Bu bağlamda erkek çocuk, yalnızca biyolojik bir evlat olarak değil, aynı zamanda ailenin soy hattının devamını sağlayan, mülk ve mirasın devralıcısı konumunda bulunan ve ebeveynlerin yaşlılık döneminde başlıca sosyal güvence kaynağı olarak işlev gören bir figür olarak kurgulanmaktadır. Dolayısıyla erkek çocuk hem ekonomik sermaye hem de sembolik güç unsuru niteliğiyle değerlendirilmektedir. Aile onurunun

365-366; Salih Akdemir, "Tarih Boyunca ve Kur'an-ı Kerim'de Kadın", *İslâmî Araştırmalar Dergisi* 10/4 (ts.), 250-258.

¹⁷ İslâm'da ve eski medeniyetlerde kadının konumu ile ilgili detaylı bilgi için bk. Zübeyir Karataş, *Kur'ân'da Kadın* (Samsun: Bilim Kent Yayınları, 2020) 37-65.

¹⁸ Mustafa Sibâî, *el-Mer'etü Beyne'l-fikhi ve'l-kanûn* (Riyad: Mektebetü'l-varrâk, 1999), 42.

¹⁹ Ayşe Koyun - Nüket Örnek Büken, "A violation of equality and Bir eşitlik ve yaşama hakkı the right to life: Sex selection ihlali: Cinsiyet seçimi", *International Journal of Human Sciences* 10/1 (2013), 35.

korunması, soyun sürekliliğinin güvence altına alınması ve toplumsal statünün muhafaza edilmesi gibi işlevlerin büyük ölçüde erkek çocuk üzerinden gerçekleştirilmesi, ataerkil yapıların cinsiyet temelli tercihleri yeniden üretmesinde belirleyici rol oynamaktadır. Diğer taraftan sosyal çevreninde söz konusu tercih üzerinde ciddi etkisi bulunmaktadır. Çünkü sosyal çevre, sosyolojik ve psikolojik anlamda birey ve toplumun tercih ve yönelimlerini etkilemektedir. Hatta belirli aşamadan sonra bireyler, içinde yaşadıkları toplumun değerleri, normları ve düşünsel kalıpları tarafından kuşatılarak benliklerini, idrak süreçlerini ve düşünce yapılarını kaybetme noktasına gelirler. Bu noktada, toplumdaki bağımsız düşünmek, özgür irade ile hareket etmek ve bireysel akıl yürütme çabasında bulunmak; kişinin kendi kimliğini reddetmesi ve inkâr etmesi anlamına geldiği için, bireyler rasyonel sorgulamalardan uzaklaşarak toplumsal yapıya entegre olmayı tercih etmektedirler. Hülasa günümüzde erkek çocuk isteği, tamamen tarihsel ve kültürel kalınlardan besleniyor, ama aynı zamanda modern ekonomik, sosyal ve psikolojik faktörlerle de destekleniyor. Bu faktörleri şu şekilde özetlemek mümkündür: (a) Kültürel: soyun devamı ve ataerkil normlar, (b) Ekonomik: gelecekteki güvence ve iş gücü, (c) Psikolojik: toplumsal baskı ve prestij, (d) Modern: teknolojik ve tıbbi gelişmeler.

2. Cinsiyet Seçiminde Uygulanan Tıbbi Yöntem

Cinsiyet seçiminde uygulanan tıbbi yöntem başlı başına müstakil bir araştırma alanı olup doğrudan tıp bilimlerinin inceleme sahasına girmektedir. Bu nedenle bu başlık altında söz konusu yöntemle ilgili detaya girilmeden sadece konumuza taalluk eden yönlerine temas edilecektir. Cinsiyet seçimi, her insanda bulunan ve toplam sayıları 46 olan kromozomlar aracılığıyla gerçekleştirilmektedir. Erkekte 23 kadında da 23 kromozom bulunmaktadır. Erkekteki kromozomlar XY kadındakiyse XX'dir. Kromozomlar, hücre çekirdeğinde yer alan ve içerisinde proteinlerle sarılı DNA zincirleri taşıyan yapılara denilir. Kromozomlar insan yaşamında hayati bir role sahiptir. Zira bunlarda yer alan ve sayılarının 25-30 bin arasında olduğu tahmin edilen genlerden oluşan zincir, kişinin göz renginden boyuna, yaşam süresinden yakalanacağı hastalıklara kadar pek çok özelliğini programlar. Dünyaya gelen bebek anne ve babada bulunan kromozomların birleşmeleriyle meydana gelmektedir. Babanın spermelerinde X veya Y annedeysse sadece X kromozomu

bulunmaktadır. Şayet babadan gelen X ile anneden gelen X kromozomları birleşirse çocuk kız olur. Babadan gelen Y ile annenin X kromozomu birleşirse çocuk erkek olur.²⁰

XX kromozomunun dişiye, XY kromozomunun erkeği belirlediği bilgisi 1905 yılında Nettie Stevens (ö. 1912) tarafından keşfedilmiştir.²¹ 1970'lerde ise spermilerin X ve Y kromozomlarına göre ayrıştırılması teknolojisi geliştirilmiş ve bu yöntem klinik uygulamalarda kullanılmaya başlanmıştır. Daha sonra, Ronald J. Ericsson (ö. 2022), zenginleştirilmiş sperm örnekleri üzerinde gerçekleştirdiği çalışmalar ile istenilen cinsiyette çocuk sahibi olunabileceğini göstermiştir. Bu araştırmalar sonucunda X ve Y kromozomları tanımlanmış ve 1970'lerde ilk cinsiyet seçimi uygulamaları gerçekleştirilmiştir.²² O tarihten itibaren bu yöntem gelişerek ve neredeyse dünyanın her yerinde uygulanarak günümüze kadar gelmiştir.

Bugün cinsiyet seçimi iki nedenden dolayı yapılmaktadır. Birincisi tıbbi, ikincisiyse tıbbi olmayan nedenlerden dolayı kendisine başvurulmaktadır. Tıbbi gerekçelerle yapılan cinsiyet seçimi bebekte var olduğu tahmin edilen hastalıkları tespit etmek ve riskleri azaltmaya matuf olarak gerçekleştirilmekte iken; tıbbî olmayan nedenlerle gerçekleştirilen cinsiyet seçimiye değişik gerekçelerden dolayı erkek çocuğa sahip olmak isteyen ailenin talebi doğrultusunda gerçekleştirilmektedir. Sadece erkek çocuğa sahip olabilmek amacıyla başvuru yöntemleri iki grupta incelenebilir.

Modern tıbbî yöntemler:

- Sperm ayırma: Gebelik öncesinde X ve Y kromozomlarını taşıyan spermilerin ayrıştırılması.
- Preimplantasyon Genetik Tanı (PGT): PGT-IVF işlemleri sonucunda elde edilen embriyolar, X veya Y kromozomu yönünden test edilmekte ve istenilen cinsiyette olanlar uterusu yerleştirilmektedir.

²⁰ Doğan Cüceloğlu, *İnsan ve Davranışı* (İstanbul: Remzi Kitabevi, 2006), 90-94;

²¹ Nettie Maria Stevens, *Studies in Spermatogenesis* (Carnegie Institution of Washington, 1905), 45-48.

²² Koyun - Büken, 35.

Etik açıdan sorunlu uygulamalar:

- Gebelikte ultrason sonrası sonlandırma: Embriyonun cinsiyetinin ultrasonla belirlenmesinden sonra, istenmeyen cinsiyete sahip gebeliğin kürtaj ile sonlandırılması.

- Doğum sonrası infanticide/ihmal: Bebeğin doğumdan sonra hayatına son verilmesi veya ihmal yoluyla yaşamasına engel olunması.²³

Cinsiyet seçimine yönelik kullanılan yöntemler genel hatlarıyla ortaya konulduktan sonra, konunun etik ve fikhî açıdan değerlendirilmesinin faydalı olacaktır.

3. Cinsiyet Seçimine Etik ve Fikhî Yönden Bakış

Belirli bir inanç ve değerler sistemine sahip her birey, yapacağı eylem ve faaliyetleri etik ilkeler, onur anlayışı, benimsediği değerler ile yürürlükteki hukuki kanunlar muvacehesinde ele almak ve değerlendirmekle yükümlüdür. Nitekim insan genomuna tıbbi veyahut tıbbi olmayan nedenlerle müdahale edilmesi beraberinde pek çok ahlâkî, sosyal ve hukuki sorunu getirmektedir.²⁴ Açıkça görüldüğü üzere Allah Teâlâ insanı ahsen-i takvîm sûretinde ve en mükerrer varlık olarak yaratmıştır.²⁵ Karada ve denizde bulunan her şeyi onun hizmetine sunmuştur.²⁶ İnsanın bu şekilde mükerrer bir varlık olarak yaratılmış olması, bedeninin de aynı şekilde saygıdeğer olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda, diğer tüm alanlarda olduğu gibi söz konusu meselede de insan onurunu ve bedenî saygınlığını zedeleyecek tutum ve davranışlardan titizlikle kaçınılması büyük önem arz etmektedir.

Cinsiyet seçimi meselesinin değerlendirilmesinde, öncelikle etik boyutun, ardından fikhî çerçevenin ele alınması uygun olacaktır. Söz konusu tercih ve yöntemin etik -ya da ahlâkî- açıdan incelenmesi neticesinde, bu uygulamanın etik ilkelere ve insan onuruna aykırılık teşkil ettiği görülmektedir. Zira herhangi bir sağlık gerekçesi bulunmaksızın, yalnızca bireyin cinsiyetine

²³ Atar - Şahinoğlu, "Tıbbi Olmayan Cinsiyet Seçimi", 69.

²⁴ Ülfet Görgülü, *İnsan Genomuna Müdahale* (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2021), 4.

²⁵ Hayrettin Karaman vd., *Kur'ân-ı Kerîm Açıklamalı Meâli* (Ankara: TDV Yayınları, 2018), el-İsrâ 17/70; et-Tîn 95/4.

²⁶ İbrahim 14/32-33; el-Câsiye 45/12-13.

dayanarak yaşam hakkının elinden alınması, en hafif ifadeyle cinsiyetçi bir tutumun ötesine geçemez. Ayrıca bu durum, kadınların aile ve toplum içindeki statüsünün zayıflamasına ve toplumsal kaynakların gereksiz yere israf edilmesine yol açan somut bir gerçekliği de beraberinde getirmektedir.²⁷ Bu uygulamanın etik açıdan sorunlu olması ve nüfusun azalmasına yol açması, bazı ülkelerde cinsiyet oranlarında dengesizliklerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bundan ötürü Belçika, Avustralya, Kanada, Almanya, Fransa, Hollanda, İspanya ve Türkiye gibi ülkelerde sadece sağlık gerekçeleriyle cinsiyet seçimine izin verilmektedir. Aslında insanın özgür ve davranışlarından sorumlu birey olması hasebiyle her ne sebeple olursa olsun onun genetiğine müdahalenin özgür iradesine müdahale anlamına geldiğini belirten etikçiler bulunmaktadır. Bu yaklaşıma göre toplumda eşitsizliğe, hasta ve engellilere yönelik ayrımcılığa yol açacağından insan geninde var olan hastalıkların tespiti ve onların tedavileri için dahi olsa bu yönteme başvurmanın etiğe aykırı olduğu ifade edilmiştir. Zira bu yöntemin, engelliliği zararlı ve önlenmesi gereken bir durum olarak resmetmesi nedeniyle, engellilere yönelik ayrımcılığı artırma potansiyeli taşıdığı ve bu bağlamda etik açıdan uygun bulunmadığı belirtilmiştir.²⁸

Cinsiyet seçimini, etik açıdan olduğu gibi fikhî açıdan da incelemek son derece önemlidir. Çünkü fikhün kelime anlamı, -bir şeyi derinlemesine bilmek onu kavramak- anlamına gelmektedir. Ancak Ebû Hanife (ö. 150/767) dönemine kadar “kişinin hak ve yükümlülüklerini, faydasına ve zararına olan şeyleri” bilmek olarak tarif edilmiştir.²⁹ Bu tanıma göre fıkıh, insanın hayat boyunca yaptığı eylem ve karşılaştığı bütün sorun ve davranışları kapsayan ilmi bir disiplin olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla ilgili konuyu da fikhün dışında tutmak mümkün görülmemektedir. Cinsiyet seçimini, fikhün tüm vecihleriyle ele almak hem müstakil bir çalışmayı³⁰ hem de çalışmamızın kapsam ve hedefini aşacağından sadece kendisiyle ilgili verilen hüküm

²⁷ Ahsen Şirin - Oya Kavlak, *Kadın Sağlığı* (İstanbul: Bedray Yayınları, 2008), 44-49.

²⁸ Görgülü, *Genoma*, 51-53-54.

²⁹ Fıkıh kavramının anlamıyla ilgili geniş bilgi için bk. Hayreddin Karaman, “Fıkıh”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1996), 1-14.

³⁰ Cinsiyet seçiminin fikhî boyutuyla ilgili detaylı bilgi için bk. Görgülü, *İnsan Genoma Müdahale* 116-179.

aktarılmakla yetinilecektir. Ancak bundan önce bu konuyu zaruret ve maslahat bağlamında değerlendirmekte fayda vardır.

Yukarı da ifade edildiği üzere insan bedeni değerli ve mükerrem olduğundan zaruret dışında kendisine müdahale etmek caiz görülmemiştir. Ancak zaruret hallerinde ve tedavi amaçlı insan bedenine müdahalelere belli şartlar çerçevesinde cevaz verilmiştir.³¹ Nitekim Hanefî, Hanbelî ve Şâfiî gelenekleri içinde öne çıkan üç önemli eser, zaruret ve maslahat ilkelerinin yorumunda farklı fakat birbirini tamamlayan yaklaşımlar ortaya koymaktadır. Hanefî fıkhnın temel referanslarından İbn Âbidîn'in *Reddü'l-muhtâr*'ında zaruret ilkesinin haramları mubah kılabilceği kabul edilmekle birlikte, bunun sınırlarının dikkatle çizilmesi gerektiği vurgulanır. Zaruret, makâsıd-ı hamse (can, din, akıl, nesil ve malın korunması) çerçevesinde değerlendirilir; her sıkıntı veya güçlük zaruret kategorisine dâhil edilmez.³² Maslahat ilkesi ise ihtiyatlı bir biçimde, naslara aykırılık teşkil etmemek kaydıyla uygulanır. Özellikle yaratılışa müdahale (تغيير خلق الله) bağlamında Nisâ 119. gibi naslara bağlı kalınmakta; tedavi ve korunma amaçlı tıbbî müdahaleler istisna olarak kabul edilmektedir.³³ İbn Kudâme'nin Hanbelî fıkhnın en hacimli eserlerinden biri olan *el-Muğnî*'de benzer şekilde zaruret halinde haramların mubah kılınabileceği kabul edilmekte; ancak bu istisnanın ölçülülük ilkesiyle sınırlandırılması gerektiği vurgulanmaktadır. Maslahat delilinin kullanılmasında daha temkinli bir tutum benimsenmekte; naslara açık bir şekilde aykırı olmama şartı ön planda tutulmaktadır.³⁴ Ayrıca fitratın korunması ilkesine özel bir vurgu yapılmakta; tedavi amaçlı müdahaleler ile keyfî değişiklikler birbirinden ayrılmaktadır.³⁵ Gazzâlî ise usûl-i fıkhn literatürünün klasik metinlerinden *el-Mustaşfâ*'da maslahat teorisini sistematik biçimde ele alarak onu üç kategoriye ayırır: Zarûriyyât, hâciyyât ve tahsiniyyât. Zarurî maslahatların (zurûriyyât) gerektiğinde hükümlerde değişikliğe yol açabileceğini kabul eder; ancak bunun şer'î delillerle çelişmemesi gerektiğini

³¹ Nizâmüddîn el-Bulhî vd., *el-Fetâve'l-hindiyye* (Beyrut: Dârü'l-Kütübü'l-İlmiyye, 2000), 5/440.

³² Muhammed Alâeddin İbn 'Âbidîn, *Reddü'l-muhtâr 'ala'd-Dürri'l-muhtâr* (Beyrut: Dârü'l-Fikr, 2000), 2/532.

³³ İbn 'Âbidîn, *Reddü'l-muhtâr*, 3/495;4/76-133-363.

³⁴ Muvaffakuddin Abdullah b. Ahmed İbn Kudâme, *el-Muğnî*, thk. Taha ez-Zeynî vd. (Kahire: Mektebetü'l-Kahire, 1968), 6/235-36-458;9/176.

³⁵ İbn Kudâme, *el-Muğnî*, 4/295-96.

özellikle belirtir.³⁶ Bu çerçevede, İbn Âbidîn'in yaklaşımı zarureti makâsîd perspektifinde sınırlandırırken; İbn Kudâme, ölçülülük ve fıtratın korunması ilkelerini öne çıkarmakta; Gazzâlî ise maslahatın kategorik tasnifini yaparak teorik çerçevesini sistemleştirmektedir.

İlgili meselenin fikhî boyutuna gelince Diyanet İşleri Başkanlığı fetva kurulu 04. 12. 2017 tarihinde toplanarak konuyla ilgili şu yönde görüş beyan etmiştir: "Günümüzde tüp bebek yönteminde sperm ayrıştırma veya PGT tekniği ile bebeğin cinsiyetini belirlemek mümkün hale gelmiştir. Teknik imkanlarla cinsiyet belirlenmesi mümkün olsa da bu durum şimdiden öngörülemeyecek demografik sorunlar ortaya çıkarabileceği gibi cinsiyetlerin dağılımındaki dengenin bozulmasına da yol açabilir. Kur'ân-ı Kerim'de "Göklerin ve yerin mülkü Allah'ındır. O, dilediğini yaratır. Dilediğine kız çocuklar, dilediğine erkek çocuklar verir." buyurulmaktadır. Teknik müdahale ile cinsiyet seçimine gidilmesi, Allah'ın bu konudaki takdirine rıza göstermeme, toplumsal dengenin bir cinsiyet aleyhine bozulabilme ihtimali ve uygulama esnasında bir zaruret olmaksızın avret bölgelerinin açılması gibi nedenlerden ötürü caiz değildir. Ancak uzman hekim heyeti tarafından genetik bir hastalık nedeniyle cinsiyet seçimine gidilmesinin önerilmesi durumunda sperm ayrıştırma yöntemi kullanılarak cinsiyet seçimine gitmek, tedavi kapsamında değerlendirilip caiz görülebilir"³⁷

Özet olarak, sağlık sorunu olmaksızın cinsiyet seçimine yönelmek dengenin bozulmasına haksız yere yaşamların sonlandırılmasına, kaynakların gereksiz tüketilmesine, kız çocukların toplumdaki konumlarının ve saygınlıklarının azalmasına vb. olumsuzluklara yol açacağından, etik ve fikhî kurallara aykırı görülmüştür. Bu uygulamanın nüfus planlamasına katkı sağlayacağı ve kız çocuklarının toplumsal statüsünü artıracacağı yönünde görüşler ileri sürülmüş olsa da söz konusu iddiaların pratikte geçerlilik kazanmadığı gözlemlenmiştir.³⁸

³⁶ Ebû Hamid Muhammed b. Muhammed el-Gazzâlî, *el-Mustasfâ min ilmi'l-usûl* (Beirut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1993), 174-176.

³⁷ "Tüp bebek tedavisinde cinsiyet seçimi caiz midir?: Din İşleri Yüksek Kurulu: Dini Bilgilendirme Platformu" (Erişim 22 Ocak 2025).

³⁸ Atar - Şahinoğlu, "Tıbbi Olmayan Cinsiyet Seçimi", 75.

4. Kur'ân Bağlamında Cinsiyet Seçimi

Kur'ân'da bugünkü anlamıyla cinsiyet seçimini ifade eden âyetler yer almamaktadır. Hatta gebelik öncesi cinsiyet seçimi, Tanrının yaratmasına bir müdahale veya yaratılışı değiştirme olarak görülebilir.³⁹ Kur'ân'da cinsiyet seçiminin tamamen Allah Teâlâ'nın tasarrufu olduğunu belirten âyetler bulunmaktadır. Bu konuyla ilgili en sarih âyetlerin başında Şûrâ 42/49-50. âyetleri gelmektedir. Bu âyetlerde; erkek veyahut kız çocuklarının seçimi tamamıyla Yüce Allah'ın tasarrufunda olduğu ifade edilmektedir. Konunun daha iyi anlaşılması için ilgili âyetlerin meâllerini aktarmakta fayda vardır:

“Göklerin ve yerin mülkü Allah'ındır. Dilediğini yaratır; dilediğine kız çocukları, dilediğine de erkek çocukları bahşeder. Yahut onları, hem erkek hem de kız çocukları olmak üzere çift verir. Dilediğini de kısır kılar. O, her şeyi bilendir.” ilgili âyetlerde, erkek ya da kız çocuğuna sahip olmanın veya hiç çocuğunun bulunmamasının tamamen Allah'ın kudret ve tasarrufuna bağlı olduğu ifade edilmektedir. Dolayısıyla Arapların bu konudaki düşünce ve tavırlarının akıl ve bilimden uzak olduğu vurgulanmaktadır. Zira Araplar, erkek çocuk sahibi olmayı çok arzuladıklarından kız sahibi olmayı ise büyük kusur ve ayıp gördüklerinden⁴⁰ kız doğuran eşlerine fiziksel ve psikolojik şiddet uyguluyorlardı. Zira Arapların büyük çoğunluğu hayatlarının merkezine tabiatı yerleştirdiklerinden⁴¹ içinde buldukları sosyal çevrede meydana gelen tüm olayları tabiata atfetmekteydiler. Tabiatta aşkın bir varlığa işaret eden delilleri ise fark edemiyorlardı. Bu nedenle kız ya da erkek çocuk sahibi olmayı doğrudan kadına nispet ederek ona adeta zulmetmekteydiler. Bazı müfessirler, ilgili âyetlerde kız çocuklarının önce zikredilmesinin, onların değer ve önemini vurgulama açısından dikkat çekici olduğunu ifade etmişlerdir. Çünkü neslin çoğalması kadınlarla gerçekleşmektedir.⁴² Bu âyetlerde dile getirilen durumların yalnızca kız çocuk sahibi olan Hz. Şuayb ve Hz. Lût, erkek çocuk sahibi olan Hz. İbrahim, hem kız hem erkek çocuk sahibi olan Hz. Muhammed ile hiç çocuk sahibi olmayan Hz. Yahya ve Hz. İsa'nın hayatlarında örneklerinin

³⁹ Ekşi, “Doğum öncesi”, 108.

⁴⁰ en-Nahl 16/57-58-59.

⁴¹ el-Câsiye 45/24.

⁴² Muhammed b. Alevî el-Mekkî, *Zübdatü'l-itkân fî ulûmi'l-Kur'ân* (Beyrut: Dârü'l-Kütübî'l-İlmiyye, 2020), 38.

bulunduğu ifade edilmektedir. Ancak, âyetlerin söz konusu peygamberlerle ilişkilendirilmesine dair bu rivayet, hükmün genellenmesine engel teşkil etmez. Zira sebebin hususiliği, lafzın umumiliğini ortadan kaldırmamaktadır.⁴³

Aslında bu âyetlerin iletlediği mesaj esas olarak iki ana tema çerçevesinde özetlenebilir: İnanç ve ahlâk. İnanç bağlamında, evrende meydana gelen tüm olayların, -özellikle insan neslinin devamı açısından büyük önem taşıyan çocuk sahibi olma ve çocuğun cinsiyeti gibi konuların- görünüşte insan iradesiyle ilgili olsa da gerçekte ilâhî iradenin belirlediği yasalar çerçevesinde gerçekleştiği vurgulanmaktadır. Bu durum, insan müdahalesiyle elde edilen sonuçların dahi Allah'ın iradesinden bağımsız olmadığını göstermektedir.

Ahlâkî açıdan ise, çocuk sahibi olmanın ya da olamamanın, doğan çocuğun cinsiyetinin övgü ya da yergi konusu yapılmaması gerektiği, bu tür durumların birer üstünlük ya da eksiklik olarak değerlendirilmemesi gerektiği ifade edilmektedir. İlgili sûrenin 49. âyeti bağlamında, her çocuğun -ister kız ister erkek olsun- Allah'ın bir lütfu olduğu belirtilerek, insanların bu konuda takdir-i ilâhîye rıza göstermeleri gerektiği hatırlatılmaktadır. Ayrıca, çocuk sahibi olamamanın bir imtihan olduğu kabul edilmeli ve sabırla karşılanmalıdır.

İnsanın çocuk sahibi olma arzusunun doğal olduğu; ancak bu arzunun mutluluğun mutlak şartı haline getirilmesinin, kişinin kendi iyiliğini Allah'tan daha iyi bildiği anlamına gelebilecek yanlış bir tutum olduğu ifade edilmektedir. Bu bağlamda Bakara sûresi'nin 216. âyeti hatırlatılarak, insanların hoşlanmadıkları şeylerin lehlerine, hoşlandıkları şeylerin ise aleyhlerine olabileceği bildirilmektedir.

⁴³ Ali b. Muhammed el-Mâverdi, *en-Nüket ve'l-'uyûn*, thk. es-Seyyid b. Abdülmaksûd (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, ts.), 5/211; Ebü'l-Kâsım Mahmûd b. Ömer b. Muhammed el-Hârîzmî ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf 'an hakâ'iki gâvâmizi' t-tenzîl ve 'uyûni'l-ekâvîl fi vücûhi't-te'vîl*, (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-Arabî, 1407), 4/232; Abdülhak b. Gâlib İbn 'Atyye, *el-Muharrerü'l-vecîz fi tefsîri'l-kitâbi'l-'azîz*, thk. Abdüsselâm Abdüşşâfi Muhammed (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1422), 5/43; Cemâleddin Muhammed b. Muhammed Said el-Kâsîmî, *Mehâsinü't-te'vîl*, thk. Muhammed Bâsil 'Uyûnü's-Sûd (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1418), 8/375; Muhammed İzzet Derveze, *et-Tefsîrü'l-hadîs* (Kahire: Dâru İhyâ'i'l-Kütübi'l-Arabîyye, 1383), 21/556-57.

Hülâsa, bireylerin güç ve irade alanları dışında kalan konularda kendilerini şartlandırmak yerine, mevcut nimetleri başkalarıyla paylaşmaya yönelmeleri, örneğin kimsesiz çocuklarla ilgilenerek bu süreci anlamlı kılmaları hem akılcı hem de dinî açıdan daha uygun bir tutum olarak sunulmaktadır.⁴⁴

5. Şûrâ 42/49-50 Âyetleri Özelinde Cinsiyet Seçimi

Cinsiyet seçiminin Tanrıya meydan okumak şeklinde değerlendirilip değerlendirilmediğiyle ilgili konuya temas etmeden birkaç hususa değinmekte yarar vardır. İslâm öncesi toplumlarda çarpık Tanrı inancı söz konusuydu. Yeryüzünde meydana gelen bütün olaylar -iyi veya kötü- bir şekilde tabiatla ilişkilendiriliyordu. Modern dönemdeyse hayata ve varlığa anlam veren dinin, hayatın merkezinden çekilmesi, hayatın boşlukta kalmasına ve anlamsızlaşmasına neden olmuştur. Özellikle 18. yüzyılda ve 19. yüzyılın başlarında bilimsel gelişmelerin çok hızlı bir şekilde gelişme kaydetmesi pozitivistimin doğmasına neden olmuştur. Bir başka ifadeyle akıl ve deney yoluyla kanıtlanmayan nesnelere varlığından söz edilemeyeceği görüşü hâkim olmaya başlamıştır.⁴⁵ Aslında her ne kadar olaylara ve nesnelere bakışları itibariyle yöntemleri farklı olsa da putperest ve pozitivistlerin ortak noktada buluştuklarını söylemek mümkündür. Zira putperestler evrendeki olayları evrene, pozitivistler ise akıl ve deneye bağlamaktadırlar. Bu itibarla pozitivistlere- modern putperest (neo-pagan) demek mümkündür.

Cinsiyet seçimi konusunda adeta tanrıya meydan okumak olarak nitelendirilen ve XX. yüzyılın sonlarına doğru ortaya çıkan ve özellikle son yirmi yıldır çok daha fazla gündeme gelen transhümanizm hareketi yer almaktadır. Transhümanizm hareketi öncüleri özet olarak teknolojik imkanlarla insan bedenine yapılacak müdahalelerin olağanüstü sonuçlar meydana getireceğini ifade etmektedirler. Onlar, insanın dilediği kadar yaşayabileceğini hastalık yaşlılık vb. durumlardan kurtulabileceğini ifade etmişlerdir.⁴⁶ Söz konusu düşünürler, bireyin refah içinde, arzularına uygun bir

⁴⁴ Hayreddin Karaman vd., *Kur'ân Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir* (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2017), 5/4/760-62.

⁴⁵ Şehmus Demir, *Kur'ân'ın Temel Hedefi* (Ankara: Fecr Yayınları, 2020), 25-50.

⁴⁶ Serap Uğur, "Transhümanizm ve Öğrenmedeki Değişim", *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi* 4/3 (31 Temmuz 2018), 60-61.

yaşam sürmesi ve tüm hastalıklardan uzak bir şekilde yaşamasını ahlaki bir yükümlülük olarak değerlendirmiş ve bu ideallerin gen teknolojisi ve nanoteknoloji gibi bilimsel imkânlarla gerçekleştirilebileceğini savunmuştur. Başka bir deyişle, insanın adeta tanrısal bir konuma yükseltilerek, ne kadar yaşayacağına, hastalanıp hastalanmayacağına ve ölüm zamanına dair kararları kendi iradesiyle belirleyebileceğini öne sürmüşlerdir.⁴⁷ Aynı şekilde insanın istediği cinsiyeti seçebileceği ve o cinsiyetin özelliklerini de (örneğin, boyu, göz rengi vb.) kendisinin belirleme imkânına sahip olduğunu ifade etmişlerdir.⁴⁸

6. Cinsiyet Seçimi Özelinde Şûrâ 42/49-50 Âyetlerine Klasik ve Çağdaş Müfessirlerin Yaklaşımı

Bu başlık altında, cinsiyet seçiminin Tanrı'ya meydan okuma niteliği taşıyıp taşımadığı konusu hem klasik hem de çağdaş tefsirler bağlamında incelenecek ve bu çerçevede bir sonuca ulaşılmaya çalışılacaktır. Cinsiyet seçimi özelinde hem klasik hem çağdaş müfessirlerin söz konusu âyetlere yaklaşımlarını ortaya koymak kanaatimizce konunun daha iyi anlaşılmasına katkı sağlayacaktır. Klasik müfessirlerin buldukları sosyo-kültürel ortamın doğal sonucu olarak bu âyetleri cinsiyet bağlamında değerlendirmedikleri görülmektedir. Örneğin klasik tefsir geleneğinde yer alan Mukâtil b. Süleymân (ö. 150/767), Taberî (ö. 310/923), Mâturîdî (ö. 333/944), Semerkandî (ö. 373/983), Mâverîdî (ö. 450/1058), Zemahşerî (ö. 538/1144), Kurtubî (ö. 671/1273) ve İbn Kesîr (ö. 774/1373) gibi müfessirler, ilgili âyetlerin bağlamını ortaya koyduktan sonra onları genel olarak şu şekilde yorumlamışlardır: Yüce Allah mutlak mülkün ve tasarrufun sahibidir; dilediğine kız, dilediğine erkek çocuk ihsan eder; dilediğine hem kız hem de erkek çocuklar vererek lütufta bulunur; dilediğini ise evlatsız bırakır."⁴⁹

⁴⁷ Ülfet Görgülü, "Transhümanizmin İyi Yaşam İdeali ve İnsan Geliştirme Hayalı", *Yeni Gölgeler: Dijital Evren, Yapay Zekâ, Transhümanizm* (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2023), 133-134; Muhammet Yeşilyurt, "Transhümanizm ve Din İlişkisi", *Yeni Gölgeler: Dijital Evren, Yapay Zekâ, Transhümanizm* (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2023), 127.

⁴⁸ Transhümanizmle ilgili detaylı bilgi için bk. Mustafa Tekin - Muhammet Özdemir (ed.), *Transhümanizm Posthümanizm* (Ankara: Eskiye Yayınları, 2021); Ahmet Dağ, *Transhümanizm İnsanın ve Dünyanın Dönüşümü* (Ankara: Elis Yayınları, 2020).

⁴⁹ Mukâtil b. Süleymân, *Tefsîru Mukâtil b. Süleymân*, thk. Abdullah Mahmûd Şehhâte (Beirut: Dâru İhyâ'it-Türâs, 1423), 3/775; Süleyman b. Ahmed et-Taberânî, *et-Tefsîrü'l-kebir (Tefsîrü'l-*

Çağdaş müfessirlerden Ahmed b. Mustafa el-Merâğî (ö. 1946), Tâhir b. Âşûr (ö. 1984), İzzet Derveze (ö. 1984), Vehbe ez-Zühayli (ö. 2015), Muhammed Emîn el-Hererî (ö. 2019) ve Muhammed Ali es-Sâbûnî (ö. 2021) gibi müfessirlerin de bu âyetleri klasik müfessirlerden farklı yorumlamadıkları görülmektedir.⁵⁰ Daha önce ifade edildiği üzere, Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından basılan ve uzman bir heyet tarafından kaleme alınan, ilk baskısı 2003'te gerçekleştirilen Kur'ân Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir'de konu inanç ve ahlak bakımından değerlendirilmiştir.⁵¹ Kanaatimizce çağdaş müfessirlerin söz konusu konuya yeterince değinmemelerinin sebepleri şu şekilde özetlenebilir: Müfessirlerin bir kısmı, içinde buldukları sosyo-kültürel ortamın etkisiyle bu meseleye dair yeterli bilgiye sahip değildir; diğer bir kısmı ise, konuya ilişkin mevcut bilgileri eserlerinde ele almayı gerekli görmemiştir.

Özet olarak hem klasik hem de çağdaş müfessirler, bu âyetleri son dönem bilimsel gelişmeler ışığında cinsiyet seçimine bağlı olmaksızın yorumlamışlardır. Dolayısıyla klasik ve çağdaş müfessirlerin yorumları, modern dönemde ortaya çıkan cinsiyet seçimi tartışmalarına doğrudan cevap

Kur'âni'l-'azîm), thk. Hişâm b. Abdülkerim el-Bedrâni (Irbid: Dârü'l-Kitabi's-Sekâfi, 2008), 21/556-58; Ebû Mansûr Muhammed b. Muhammed el-Mâtürîdî, *Te'vîlâtü'l-Kur'ân*, thk. Ahmed Vanlıoğlu (İstanbul: Mizan Yayınevi, 2005), 9/139-141; Nasr b. Muhammed es-Semerkandî, *Tefsîru Ebi'l-Leys es-Semerkandî*, thk. Mahmûd Mutricî (Beyrut: Dârü'l-Fikr, ts.), 3/249; el-Mâverdî, *en-Nüket ve'l-'uyûn*, 5/211; Ebü'l-Kâsım Mahmûd b. Ömer b. Muhammed el-Hârizmî ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf 'an haqâ'iki gâvâmi'zi't-tenzil ve 'uyûni'l-eqâvîl fi vüçûhi't-te'vîl*, 4/232; Muhammed b. Ahmed el-Kurtubî, *el-Câmi' li-ahkâmi'l-Kur'ân*, thk. Ahmed el-Berdûnî, İbrahim Eттаfeyyiş (Kahire: Dârü'l-Kütübî'l-Mısıriyye, 1964), 16/48-49; İsmail b. Ömer İbn Kesîr, *Tefsîrû'l-Kur'âni'l-'azîm*, thk. Sami b. Muhammed Selâme (Riyad: Dâru Taybe, 1999), 7/216.

⁵⁰ Ahmed b. Mustafa el-Merâğî, *Tefsîru'l-Merâğî* (Mısır: Şeriketu Mektebetu ve Matbaatü Mustafa el-Bânî, 1946), 25/62; Muhammed Tahir b. Muhammed İbn 'Âşûr, *et-Tahrîr ve't-tenvîr* (Tunis: ed-Dârü't-Tûnusiyye, 1984), 25/138-39; Derveze, *et-Tefsîrû'l-hadîs*, 4/481-82; Vehbe b. Mustafa ez-Zühaylî, *et-Tefsîrû'l-münîr fi'lakîdeti va's-şerâti va'l-menheci* (Dimaşk: Dârü'l-Fikri'l-Muâsir, 1418), 30/25/97-99; Muhammed Emin b. Abdullah el-Hererî, *Hadâ'iku'r-revhi ve'r-reyhân fi revâbi 'ulûmi'l-Kur'ân* (Beyrut: Dâru Tavkî'n-Necât, 2001), 26/160; Muhammed Ali es-Sâbûnî, *Safvatü't-tefâsîr* (Kahire: Dârü's-Sâbûnî li't-Tibâati ve'n-Neşri ve't-Tevzî', 1997), 3/135.

⁵¹ Karaman vd., *Kur'ân Yolu*, 5/4/760-62.

teşkil etmemektedir; ancak Allah'ın mutlak iradesine yapılan vurgular, bu tartışmalara dolaylı bir şekilde kapı aralamaktadır.

Bu aşamadan sonra, çalışmamızın belkemiğini oluşturan cinsiyet seçiminin Tanrı'ya meydan okuma niteliği taşıyıp taşımadığı sorusuna cevap aramak yerinde olacaktır.

7. Şûrâ 42/49 Ayetinde Yer Alan yehebü/يَهْبُ Özelinde Cinsiyet Seçimi

İsabetli analiz yapabilmeyen temel yöntemlerinden biri, kavramların usulüne uygun şekilde yorumlanmasıdır. Zira kavramlar, düşünceyi şekillendirme ve yönlendirme gücüne sahiptir. Bu nedenle, kavramların geniş bir perspektifle ele alınması, ilmî araştırmalara önemli katkılar sunar. Bu durum, özellikle vahiy merkezli bir metin olan Kur'ân için daha belirgin bir hâl alır. Bu bağlamda, İslâm âlimleri hicrî II. asırda başlayan ve IV. asırda olgunlaşan tedvin süreci boyunca, Kur'ân âyetlerinde yer alan ve anlamı açık olmayan bazı kelimelerin doğru anlaşılabilmesi için çok sayıda eser kaleme almışlardır. Konunun önemine binaen ilgili âyet içinde yer alan ve odak kavram mesabesinde olan bu kavramın açıklanmasında yarar vardır. Yehebü/يَهْبُ ifadesi, vehb/وَهْبٌ kelimesinden türetilmiş olup “karşılıksız bağış ve armağan anlamlarına gelmektedir. Çok değerli bağışlara “mevhûb” denilmektedir. Nitekim Araplar, kız ve erkek çocuklarını, el-mevhûb/المَوْهُوبٌ şeklinde nitelendirmişlerdir.⁵² Vehb/وَهْبٌ kelimesinin türevleri, Kur'ân-ı Kerim'de 25 yerde geçmekte bunların üçünde vehhâb şeklinde yer almaktadır. Vehhâb ifadesi, esmâ-i hüsnâdan biridir. Yüce Allah kullarına “karşılıksız nimet verdiğinden” dolayı bu sıfatla nitelendirilmiştir.⁵³ Bu ifadeden, Allah Teâlâ'nın karşılıksız olarak dilediğini dilediği kimseye verdiği veya vereceği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla Allah birine erkek ya da kız çocuk vermeyi murat ettiğinde, bunun sebeplerini de yaratır.⁵⁴ Başka bir ifadeyle, örneğin Allah

⁵² Ali b. İsmail İbn. Sîde, *el-Muhkem ve'l-muhîtü'l-a'zam*, thk. Abdülhamid Handâvî (Beirut: Dârü'l-kütübü'l-ilmîyye, 2000), 4/439; Cemâlüddîn Muhammed b. Mükerrrem İbn Manzûr, *Lisânü'l-Arab* (Beirut: Dârü Sâdir, ts.), 6/4929.

⁵³ Bekir Topaloğlu, “Vehhâb”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2012), 610.

⁵⁴ Kasımî, *Mehâsinü't-te'vil*, 9/380; el-Merâğî, *Tefsirü Merağî*, 29/176.

Teâlâ bir kimseye erkek evlat vermeyi dilediğinde, önce ona evlenmeyi nasip eder. Eğer çocuğu olmuyorsa, ona tıbbi yardım aramayı ve bu doğrultuda çaba göstermeyi takdir eder. Aynı şekilde, bu çabayı gerçekleştirebilmesi için gerekli maddi imkânları da ona sağlar. Bunların tümü Allah'ın lütfu ve bağışıyla gerçekleşmektedir.

Özetle, insanın evlenmesi, doktora gitmesi ve bunun için gerekli maddî imkânlarla sahip olması son kertede Allah'ın dilemesi ve lütfuyla gerçekleşmektedir. Bu nedenle cinsiyet seçimini Tanrı'ya meydan okuma şeklinde değerlendirmek doğru bir yaklaşım değildir. Zira bu süreçlerin başından sonuna kadar Yüce Allah'ın iradesi dışında gerçekleşen bir durum yoktur. Tüm bu süreçlerin yaratıcısı ve planlayıcısı Allah Teâlâ'dır.

7.1. Cinsiyet Seçiminde İnsan İradesinin Etkisi

İnsanların Allah'ın yarattığı varlıklar ve tabiattaki nesnelere üzerinde tasarrufta bulunmaları, onları dönüştürmeleri veya belirli amaçlar doğrultusunda kullanmaları, mutlak anlamda Allah'ın yaratma fiiline, kudretine, takdirine ve iradesine karşı bir duruş veya itiraz anlamına gelmemektedir. Zira Kur'ân-ı Kerîm'in farklı âyetlerinde açıkça ifade edildiği üzere, insanın gerçekleştirdiği her fiil, Allah Teâlâ'nın mutlak iradesi, kudreti ve yaratması çerçevesinde gerçekleşmektedir.⁵⁵ İnsanlar sebepler dairesinde hareket ederken, bu sebeplerin tesiri dahi Allah'ın dilemesi ve yaratması ile mümkündür. Dolayısıyla, insanın bir fiili gerçekleştirmesi, onun kendi başına müstakil bir güç ve yaratıcı kudrete sahip olduğu anlamına gelmemektedir.

Bu bağlamda çocuğun cinsiyetinin belirlenmesi için yapılan tıbbî müdahaleler de Allah'ın yaratmasına ve iradesine aykırı bir durum teşkil etmemektedir. Bilakis, bu tür bilimsel ve tıbbî girişimler, sünnetullah doğrultusunda cereyan eden sebepler dairesinde değerlendirilmektedir. Şayet Allah Teâlâ bu fiilin sonuç vermesini, yani çocuğun cinsiyetinin belirlenmesini murad ederse, süreç başarıya ulaşır; aksi takdirde, tıpkı diğer tıbbî girişimlerde olduğu gibi, sonuç başarısızlıkla neticelenir. Bu noktada başarı ve başarısızlık, yalnızca insanın irade ve çabasına bağlı değil, doğrudan Allah'ın dilemesi ile ilişkilidir. Nitekim cinsiyet belirleme süreçlerinde temel alınan eril veya dişil

⁵⁵ el-En'âm 6/102; el-İnsân 86/30; et-Tekvîr 81/20; el-İnfîtâr 82/7-8.

kromozomların (XY veya XX) yaratılması da Allah'a mahsustur; insan bu unsurlar üzerinde yalnızca yönlendirme yapabilmektedir. Bu da göstermektedir ki, insanın müdahalesi, Allah'ın kudretinden bağımsız değil, bilakis onun muradı çerçevesinde mümkündür.

Suni dölleme, cinsiyet seçimi ve embriyoya ait bazı genetik özelliklerin önceden belirlenmesi gibi modern biyoteknolojik uygulamalar, esasen insan eylemleridir ve belli oranda başarı ve başarısızlık ihtimali barındırmaktadır. Bu uygulamalar her ne kadar teknik ve bilimsel süreçler olarak değerlendirilse de onların nihai anlamda bir "yaratma" fiili olduğu söylenemez. Çünkü yaratma fiili, İslâm düşüncesinde yalnızca Allah'a mahsus bir niteliktir. Bu tür uygulamaların yaratma olarak nitelendirilebilmesi ancak Allah'ın o varlığa ruh üfleme ve onun bir bebek olarak dünyaya gelmesini dilemesiyle mümkündür. Dolayısıyla burada söz konusu olan, yaratma değil, Allah'ın izin verdiği ölçüde sebeplere başvurarak sonuç almaya çalışmaktır.

Ayrıca cinsel ilişkinin kendisi de bir yaratma fiili olarak görülmemelidir. Cinsel birleşme veya tıbbî yollarla döllemenin gerçekleştirilmesi, insanın biyolojik süreçleri yönetmesi anlamına gelmekle birlikte, bir varlığın yoktan yaratılması anlamına gelmemektedir. Nihayetinde, bu süreçlerin başarıyla sonuçlanıp sonuçlanmayacağı da yine Allah'ın dilemesine bağlıdır. Kaldı ki, embriyoya ruh üflenmediği sürece, biyolojik bir varlık olarak insanın yaratılmış olduğu da söylenemez. Bu bağlamda ruhun üflenmesi, yaratma sürecinin Allah'a ait olduğunun en temel göstergesidir.

Sonuç olarak, cinsiyet seçimi ve benzeri uygulamalar, Allah'ın yaratma fiiline bir müdahale değil, onun yarattığı düzen ve koyduğu sebepler çerçevesinde insanın tasarrufta bulunmasıdır. Bu tür uygulamalar, Allah'ın izni ve dilemesi olmaksızın başarıya ulaşamaz. Bu da İslâm inancında yaratmanın yalnızca Allah'a ait olduğunu⁵⁶ ve insanın yaratma değil, ancak yönlendirme ve etkileme fiilleri gerçekleştirebileceğini açıkça ortaya koymaktadır.

7.2. Şûrâ Suresi 42/49-50 Âyetleri Özelinde Cinsiyet Seçiminde Tıbbi Müdahalenin Tanrısal Rolü Üstlenme Tartışması

⁵⁶ el-A'râf 7/54.

Cinsiyet seçimi bağlamında henüz doğmamış bir bebeğin ten rengi, göz rengi, boyu veya kafa büyüklüğü gibi genetik özelliklerinin belirlenebileceğine dair iddialar, şu ana kadar bilimsel olarak kanıtlanmamıştır ve bu konudaki istisnai örnekler dışında genel geçer bir doğruluk taşımamaktadır.⁵⁷ Bilimin ulaştığı şey, çocuğun cinsiyetini seçme yeteneğidir. Bilim vasıtasıyla yapılan tıbbî müdahaleler çocuğun cinsiyetini seçebilmesi (iddia ettikleri gibi belirleyebilmesi) bir yaratılış değil, daha önce ifade edildiği üzere bilim insanlarının eril olanları seçip dişil olanları dışladığı bazı sperm hücrelerinin seçilmesidir. Bu nedenle mesele gerçekte iki cinsiyetten birinin belirlenmesi değil, Allah'ın kullarına birçok nimet olarak verdiklerinden birinin seçilmesidir. Bu seçim, insanlar için bir tercihtir. Tıpkı ağaçlarda bulunan farklı meyve türlerinden birisinin seçilmesine benzer. İnsanlar meyvelerden istediklerini seçtiklerinde bu durum yaratma ve şekil verme şeklinde düşünülemeyeceği gibi söz konusu işlem de yaratma şeklinde düşünülemez. Şayet bilim insanları üçüncü ve dördüncü bir cins ya da insan suretinden farklı bir şey yaratmış olsalardı, bu sorun olabilirdi. Aynı şekilde bir çiftçi, tıpkı ektiği tohumun mahsulünü biçtiği gerçeği gibi, ektiği ürünün sonucundan şüphe duymaz. Örneğin, buğday tohumu ektiğinde buğday hasat edeceğini, mısır tohumu ektiğinde mısır; pirinç tohumu ektiğinde ise pirinç elde edeceğini bilir. Ancak, daha yüksek verimlilik ve kaliteli ürün elde etmek amacıyla bu bitkilerde var olan genetik özelliklerin seçilmesi ve modern bilimsel yöntemlerle çoğaltılması süreci, doğrudan kişinin yaratması olarak değerlendirilemez. Bu süreç, doğal varyasyonların “bir şeyin kendi doğası gereği farklılık göstermesi” seçilmesine ve biyoteknolojik araçlarla desteklenmesine dayanmakta olup, yaratıcı bir eylemden ziyade var olan genetik materyalin manipülasyonu (bir şeyi değiştirme, üzerinde oynama) ve optimize (en iyi hale getirme) edilmesi olarak anlaşılmalıdır. Benzer şekilde, cinsiyet seçiminde uygulanan tekniklerin de Tanrı'nın iradesi veya yaratıcı eylemi olarak yorumlanması mümkün değildir.⁵⁸ Zira bu teknikler, biyolojik mekanizmaların bilimsel temeller ışığında yönlendirilmesi ve kontrol edilmesi anlamına gelmekte olup, metafizik bir yaratım süreci ile karıştırılmamalıdır.⁵⁹

⁵⁷ “Tasarımcı Bebeklerin Etiği | Embriyo Projesi Ansiklopedisi” (Erişim 27 Mart 2025).

⁵⁸ el-Vâkıa 56/58-59.

⁵⁹ Görgülü, *İnsan Genomuna Müdahale*, 74.

Bu faaliyet, Hz. İsa'nın mucizevî hadiselerle ilişkilendirilmesi bağlamında ele alınabilir. Kur'ân-ı Kerim'in farklı âyetlerinde Hz. İsa, Allah'ın izni ve inayetiyle körlerin ve alaca hastalığına (lepra) yakalananların iyileştirilmesi, çamurdan bir kuşun şekillendirilip ona hayat verilmesi ve ölümlerin diriltilmesi⁶⁰ gibi olağanüstü fiiller gerçekleştiren bir peygamber olarak tasvir edilmektedir. Bu tür eylemler, dilsel anlamda yaratma eylemi olarak değerlendirilse de Hz. İsa'nın yaratma fiili ile Allah Teâlâ'nın yaratması arasında ontolojik bir fark bulunmaktadır.

Hz. İsa'nın gerçekleştirdiği yaratma, var olan maddi unsurların ya da önceden yaratılmış örneklerin yeniden şekillendirilmesine dayanmakta olup, tamamen yeni ve bağımsız bir varlık ortaya koymaktan ziyade, Allah'ın kudreti ve iradesi aracılığıyla mümkün olmaktadır. Bu nedenle Hz. İsa, kendi başına yaratma yeteneğine sahip değildir; hayat üfleme, kurtarma ya da ölümden koruma gibi mutlak yaratıcı sıfatları taşımamaktadır. Kur'ân'daki vurgular da bu gerçeği teyit etmekte, Hz. İsa'nın söz konusu olağanüstü fiilleri yerine getirirken Allah'ın izni ve yardımına ihtiyaç duyduğunu açıkça belirtmektedir.⁶¹

Netice itibarıyla, tıbbi müdahale yoluyla gerçekleştirilen cinsiyet seçimi uygulamasının, Yüce Allah tarafından yaratılmış olan eril ve dişi gametlerin seçilmesi sürecinden ibaret olduğu göz önünde bulundurulduğunda, bu müdahalenin Tanrı'nın yaratıcı rolünü üstlenme anlamına gelmediği söylenebilir. Dolayısıyla, bu tür biyoteknolojik uygulamalar, yaratıcı iradenin sınırları içinde ve ilahi iradenin gözetimi altında gerçekleşen doğal süreçlerin düzenlenmesi olarak değerlendirilmeli; mutlak yaratıcı yetkinin insana intikal ettiği şeklinde yorumlanmamalıdır.

Sonuç

Modern dönemde dinî, siyasî, sosyal, ekonomik ve kültürel alanlarda yaşanan olağanüstü gelişmeler, bireylerin yaşam tarzlarında köklü değişimlere yol açmakta; bu durum, zaman zaman inanç sistemlerinin sorgulanmasına da neden olmaktadır. Özellikle yalnızca ilahî kudretin tasarrufunda olduğu kabul

⁶⁰ Âl-i İmrân 3/49; el-Mâide 5/110.

⁶¹ Âl-i İmrân 3/49; Mâide 5/110; Muhammed b. Muhammed Ebu's-Suûd, *İrşâdü'l-akli's-selîm ilâ mezâyê'l-kitâbi'l-kerîm* (Beyrut: Dâru İhyâi Turâsî'l-Arabî, ts.).

edilen bazı fiillerin, gelişmiş teknolojiler aracılığıyla insan müdahalesiyle gerçekleştirilebileceği izlenimi, inançlı bireylerin zihinlerinde ciddi soru işaretleri uyandırmaktadır. Bu çerçevede tartışmaya açık alanlardan biri de cinsiyet seçimi meselesidir. Cinsiyet seçimi, modern tıp ve biyoteknolojik uygulamaların insan hayatına doğrudan müdahalede bulunduğu en tartışmalı konulardan biri hâline gelmiştir. Doğacak çocuğun cinsiyetinin belirlenmesi, her ne kadar teknik bir tıbbî müdahale olarak sunulsa da bu uygulamanın sadece bilimsel bir ilerlemeyi değil; aynı zamanda etik, fikhî ve teolojik boyutları olan çok katmanlı bir meseleye işaret ettiği açıktır.

Bu bağlamda Şûrâ Sûresi'nin 49-50. âyetleri, insanın yaratılış sürecindeki rolünü ve bu sürecin mutlak surette Allah'ın kudret ve iradesine bağlı olduğunu vurgulayarak, cinsiyet seçimi uygulamalarının ilahî takdire müdahale şeklinde değerlendirilebileceği yönünde teolojik bir perspektif sunmaktadır. Dolayısıyla söz konusu uygulama, yalnızca teknik bir gelişme olarak ele alınmamakta; aynı zamanda inanç temelli yaklaşımların da dâhil olduğu çok yönlü bir değerlendirmeyi gerekli kılmaktadır.

Çalışma kapsamında öncelikle, bireyleri ve aileleri cinsiyet seçimi uygulamalarına yönlendiren etkenler değerlendirilmiştir. Bu etkenlerin büyük ölçüde sosyokültürel kalıplarla ilişkili olduğu müşahede edilmektedir. Özellikle erkek çocukların daha değerli sayıldığı ataerkil toplum yapılarında, cinsiyet seçimi uygulamaları aile içi ve toplumsal beklentilere cevap verme aracı haline gelmiştir. Ancak bu durum, cinsiyete dayalı ayrımcılığı pekiştirmekte; bireylerin insan onuru ve eşitlik ilkesine aykırı bir yaklaşımla değerlendirilmesine neden olmaktadır. Dolayısıyla toplumsal cinsiyet rolleri ve değer yargılarının sorgulanması, sadece tıbbi etik açısından değil, dinî ve sosyal sorumluluk bakımından da önem taşımaktadır.

Cinsiyet seçimine yönelik tıbbi yöntemler incelenmiştir. Preimplantasyon genetik tanı (PGT), sperm ayrıştırma ve mikro sıralama gibi yöntemler, genetik hastalık taşıyıcılığı gibi tıbbi zorunluluklarda anlamlı bir çözüm sundukları ve toplum yararına oldukları için uzmanları tarafından tespit edilmiştir. Ancak bu tekniklerin tıbbi gereklilik dışında, bireysel tercihlere göre uygulanması, tıbbin amacını yeniden tanımlama gerekliliğini doğurmaktadır.

Etik açıdan cinsiyet seçimi, insanın doğaya müdahalesi, yaşamın araçsallaştırılması, bireysel özgürlük ile toplumsal denge arasındaki ilişkiler gibi birçok temel ilke üzerinden değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme sonucunda, tıbbi gerekçeler dışında yapılan cinsiyet seçiminin etik açıdan ciddi sakıncalar içerdiği söylemek mümkündür. İnsan hayatının sadece tercih edilen özellikler doğrultusunda şekillendirilmesi, diğer bireylerin değersizleştirilmesine neden olabileceği gibi, gelecek kuşaklara karşı da sorumluluk bilincini zayıflatabilir. Diğer taraftan cinsiyet dengesizliğine yol açan toplumsal sonuçlar, uzun vadede demografik sorunlara zemin hazırlaması kaçınılmaz bir durum olarak görülmektedir.

İslâm hukukunun temel ilkeleri çerçevesinde cinsiyet seçimi, fikhî yönden ele alınıp tartışılmış ve bu konuda bir neticeye varılmıştır. Zaruret, maslahat ve meşruiyet -İslâm hukuku perspektifinden- gibi kavramlar üzerinden yapılan değerlendirmelerde, yalnızca tıbbi gerekçelere dayanan cinsiyet seçiminin belli şartlar çerçevesinde caiz olabileceği ifade edilmiştir. Ancak bu sınırlar dışında kalan, özellikle estetik ya da keyfi tercihlere dayalı müdahaleler ise dinen uygun görülmemekte ve bu tarz müdahalelere cevaz verilmemektedir. Çalışmanın problematiğini oluşturan ve kafaları kurcalayan soruya gelince (ilgili seçimin Tanrı iradesine müdahale olup olmadığı?) böyle bir müdahalenin söz konusu âyetler çerçevesinde değerlendirildiğinde Tanrı iradesi anlamı taşımadığını açık bir şekilde görmek mümkündür. Zira bu işlemde Yüce Allah'ın yarattığı eril ve dişil sperm arasında sadece bir seçim/tercih yapılmaktadır. Bir başka ifadeyle eril olan sperm hücrelerinin seçilip dişil olanların devre dışı bırakılmasıdır. Bu da iki cinsiyetten birini belirlenmesi değil seçilmesi şeklinde gerçekleşmektedir. İlgili yöntemi tıpkı ağaçlarda bulunan farklı meyvelerden birinin seçilmesine benzetmek mümkündür. Farklı ağaçlarda bulunan meyvelerden birini seçmek nasıl ki yaratmak ve şekil vermek şeklinde düşünmek doğru olmadığı gibi bu işlemi de yaratmak ve şekil vermek tarzında düşünmek aynı şekilde doğru değildir. Aynı şekilde ilgili tercihi Kur'ân'da Hz. İsa'ya verilen mucizeler çerçevesinde görmek ve değerlendirmek isabetli olduğu görülmüştür.

Cinsiyet seçimi konusu, yalnızca bilimsel ve bireysel bir mesele değildir; aksine, toplumsal yapıdan dini inançlara, etik ilkelere hukuki düzenlemelere kadar uzanan geniş bir etki alanına sahiptir. Bu nedenle, cinsiyet seçimi

uygulamalarına yaklaşımda sadece bireysel hak ve özgürlüklerin değil, aynı zamanda toplumsal sorumlulukların, etik duyarlılığın ve dini değerlere saygının birlikte gözetilmesi gerekmektedir. Modern bilimin sunduğu imkânlar insanlık adına büyük fırsatlar barındırır da bu imkânların ne amaçla ve hangi sınırlar dâhilinde kullanılacağı sorusu her zaman güncelliğini koruyacaktır. Şûrâ Sûresi'nin 49-50. âyetleri ekseninde değerlendirildiğinde, insanın biyolojik süreçlere müdahalesi karşısında ilahi takdirin sınırlarını gözetmesi gerektiği ve bu sınırın aşılması durumunda hem etik hem de fikhî açıdan ciddi sorunların doğabileceği ortaya konulmuştur.

Cinsiyet seçiminin etik, tıbbi ve dini sınırlarını gözetilen bir çerçevede değerlendirilmesi, sadece mevcut uygulamaları değil, aynı zamanda gelecekte ortaya çıkabilecek daha ileri biyoteknolojik müdahaleler konusunda da referans teşkil edecektir. Son olarak, bu yöntemin uygulanma amacı ne olursa olsun, ilahi irade ile uyumlu olduğunu söylemek mümkündür.

Kaynakça

Ahu, Soyucak vd. *Biyoteknoloji*. ed. Mehmet Karataş. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2023.

Akdemir, Salih. "Tarih Boyunca ve Kur'an-ı Kerim'de Kadın". *İslâmî Araştırmalar Dergisi* 10/4 (ts.).

Aksoy, Ramazan. "İslam Öncesi Toplumlarda ve İslam'da Kadının Statüsü". *Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi* 15 (20 Haziran 2021), 20-39. <https://doi.org/10.20860/ijoses.929270>

Atar, Sebahat - Şahinoğlu, Serap. "Tıbbi Olmayan Cinsiyet Seçimi: Yeni Teknolojiler - Teknolojik Gelişmeler ve Etik Tartışmalar". *Türkiye Biyoetik Dergisi* 10/2 (26 Haziran 2023), 68-78. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/turbietderg/issue/78382/1270808>

Avcıoğlu, İlker. "Türk Kültüründe Doğacak Çocuğun Cinsiyetinin Tahmin Edilmesine Yönelik İnanışlar". *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi* 15/29 (28 Aralık 2023), 636-649. <https://doi.org/10.38155/ksbd.1356951>

Buhârî, Ebû Abdullah Muhammed b. İsmail. *Sahîhu'l-Buhârî*. thk. Muhammed Züheyr b. Nâsır. 9 Cilt. b.y.: Dâru Tavkî'n-Necât, 1422.

Cüceloğlu, Doğan. *İnsan ve Davranışı*. İstanbul: Remzi Kitabevi, 15. Basım, 2006.

Çalış, Şirin Targan - Çevik, Mustafa. "Çocukları Sosyal Ekonomik Destekten Yararlanan Ailelerde Çocuğun Değeri". *KAİDE Dergisi (ASBÜ Uluslararası Aile Araştırmaları Dergisi)* 1/1 (31 Aralık 2023), 34-60. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/kaide/issue/82039/1405868>

Dağ, Ahmet. *Transhümanizm İnsanın ve Dünyanın Dönüşümü*. Ankara: Elis Yayınları, 2020.

Demir, Şehmus. *Kur'ân'ın Temel Hedefi*. Ankara: Fecr Yayınları, 5. Basım, 2020.

Derveze, Muhammed İzzet. *Tefsîrü'l-hadîs*. 10 Cilt. Kahire: Dâru İhyâ'î'l-Kütübî'l-'Arabîyye, 2. Basım, 1383.

Ebû Said, Muhammed Abdülmecid. "Mekânetü vâkiü'l-mer'eti fi'l-hadârâti'l-kadîmeti va mukâranetühe maa vâkiha fi'l-İslâm". *Mecelletü'l-ülûmi'l-İslâmîyati va'l-ictimâîyye* 12/3 (ts.).

Ebu's-Suûd, Muhammed b. Muhammed. *İrşâdü'l-akli's-selîm ilâ mezâye'l-kitâbi'l-kerîm*. 9 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi turâsî'l-arabî, ts.

Ebü'l-Kâsım Mahmûd b. Ömer b. Muhammed el-Hârizmî ez-Zemahşerî. *el-Keşşâf 'an hakâ'iki gavâmizi't-tenzîl ve 'uyûni'l-ekâvîl fi vücûhi't-te'vîl*. 4 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-Arabî, 3. Basım, 1407.

Ekşi, Ahmet. "İslam Hukuku Açısından Doğum Öncesi Cinsiyet Seçimi". *Journal of Istanbul University Faculty of Theology* 28 (30 Aralık 2013), 85-118. <https://dergipark.org.tr/en/pub/iuilah/issue/985/11106>

Ethics Committee of the American Society for Reproductive Medicine. "Contraceptive Justice: Why We Need a Male Pill". *AMA Journal of Ethics* 14/2 (01 Şubat 2012), 146-151. <https://doi.org/10.1001/virtualmentor.2012.14.2.msoc1-1202>

Göğülü, Ülfet. *İnsan Genomuna Müdahale*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1. Basım, 2021.

Göğülü, Ülfet. "Transhümanizmin İyi Yaşam İdeali ve İnsan Geliştirme Hayali". *Yeni Gölgeler: Dijital Evren, Yapay Zekâ, Transhümanizm*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2023.

Gazzâlî, Ebû Hamid Muhammed b. Muhammed. *el-Müstasfâ min ilmi'l-usûl*. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1993.

Hayrettin Karaman vd. *Kur'ân-ı Kerîm Açıklamalı Meâlî*. Ankara: TDV Yayınları, 2018.

Hererî, Muhammed Emin b. Abdullah. *Hadâ'iku'r-revhi ve'r-reyhân fî revâbi'ulûmi'l-Kur'ân*. 33 Cilt. Beyrut: Dâru Tavkî'n-Necât, 2001.

İbn 'Âbidîn, Muhameed Alâeddin. *Reddü'l-muhtâr 'ala'd-Dürri'l-muhtâr*. 6 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Fikr, 2000.

İbn 'Âşûr, Muhammed Tahir b. Muhammed. *et-Tahrîr ve't-tenvîr*. 30 Cilt. Tunus: ed-Dârü't-Tûnusiyye, 1984.

İbn 'Atıyye, Abdülhak b. Gâlib. *el-Muharrerü'l-vecîz fî tefsîri'l-kitâbi'l-'azîz*. thk. Abdüsselâm Abdüşşâfi Muhammed. 6 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1422.

İbn Kesîr, İsmail b. Ömer. *Tefsîrü'l-Kur'âni'l-'azîm*. thk. Sami b. Muhammed Selâme. 8 Cilt. Riyad: Dâru Taybe, 2. Basım, 1999.

İbn Kudâme, Muvaffakuddin Abdullah b. Ahmed. *el-Muğnî*. thk. Taha ez-Zeynî vd. 10 Cilt. Kahire: Mektebetü'l-Kahire, 1968.

İbn Manzûr, Cemâlüddîn Muhammed b. Mükerrerem. *Lisânü'l-Arab*. 15 Cilt. Beyrut: Dâru Sâdır, 3. Basım, ts.

İbn Sîde, Ali b. İsmail. *el-Muhkem ve'l-muhîtü'l-a'zam*. thk. Abdülhamid Handâvî. 11 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 2000.

Karaman, Hayreddin. "Fıkıh". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 13/1-14. İstanbul: TDV Yayınları, 1996.

Karaman vd., Hareddin. *Kur'ân Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2017.

Karataş, Zübeyir. "Fahreddîn er-Râzî ve Seyyid Kutub Özelinde Sosyal Çevrenin Tefsire ve Müfessire Etkisi: en-Nisâ/59. Âyet Örneği". *Şarkiyat* 15/1 (03 Temmuz 2023), 122-136. <https://doi.org/10.26791/sarkiat.1264592>

Karataş, Zübeyir. "Kur'ân Bağlamında Sosyal Çevrenin Birey ve Toplum İnancı Üzerindeki Olumsuz Etkisi". *Trabzon İlahiyat Dergisi* 11/2 (31 Aralık 2024), 575-597. <https://doi.org/10.33718/tid.1527348>

Karataş, Zübeyir. *Kur'ân'da Kadın*. Samsun: Bilim Kent Yayınları, 2. Basım, 2020.

Kâsımî, Cemâleddin Muhammed b. Muhammed Said. *Mehâsinü't-te'vîl*. thk. Muhammed Bâsil 'Uyûnü's-Sûd. 9 Cilt. Beyrut: Dârü'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1418.

Kaya, Mahmut. *İslam Kaynakları Işığında Aristoteles ve Felsefesi - Mahmut Kaya | Nadir Kitap*. İstanbul: Ekin Yayınları, 1983.

Keskin, Hüseyin Levent. "Nanoteknoloji Nedir?" *Turkish Medical Journal* 5/1 (20 Nisan 2011), 45-49. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tmj/issue/84027/1463943>

Koç, Emel. "Bilim ve Teknoloji Çağında İnsan Olma Sorumluluğu (Etik Bilinç)". *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 17/2 (03 Ocak 2014), 0. <https://dergipark.org.tr/en/pub/ataunisobil/issue/2833/38538>

Koyun, Ayşe - Büken, Nüket Örnek. "A Violation of Equality and the Right to Life: Sex selection<p>Bir Eşitlik ve Yaşama Hakkı ihlali: Cinsiyet Seçimi". *Journal of Human Sciences* 10/1 (01 Ocak 2013), 34-46. <https://www.j-humansciences.com/ojs/index.php/IJHS/article/view/1909>

Kurtubî, Muhammed b. Ahmed. *el-Câmi' li-ahkâmi'l-Kur'ân*. thk. Ahmed el-Berdûnî, İbrahim Ettafeyyîş. 20 Cilt. Kahire: Dârü'l-Kütübî'l-Mısriyye, 1964.

Mâtürîdî, Ebû Mansûr Muhammed b. Muhammed. *Te'vîlâtü'l-Kur'ân*. thk. Ahmed Vanlıoğlu. 18 Cilt. İstanbul: Mizan Yayınevi, 2005.

Mâverdî, Ali b. Muhammed. *en-Nüket ve'l-uyûn*. thk. es-Seyyid b. Abdülmaksûd. 6 Cilt. Beyrut: Dârü'l-Kütübî'l-İlmiyye, ts.

Mekkî, Muhammed b. Alevî. *Zübdatü'l-itkân fi ulûmi'l-Kur'ân*. Beyrut: Dârü'l-Kütübî'l-İlmiyye, 2020.

Merâğî, Ahmed b. Mustafa. *Tefsîru'l-Merâğî*. 30 Cilt. Mısır: Şeriketu Mektebetu va Matbaatü Mustafa el-Bânî, 1946.

Mukâtil b. Süleymân. *Tefsîru Mukâtil b. Süleymân*. thk. Abdullah Mahmûd Şehhâte. 5 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâ'î't-Türâs, 1423.

Nettie Maria Stevens. *Studies in Spermatogenesis*. Carnegie Institution of Washington, ts.

Nizâmüddîn el-Bulhî vd. *el-Fetâve'l-hindiyye*. 6 Cilt. Beyrut: Dârü'l-Kütübî'l-İlmiyye, 2000.

Özel, Feyza Sıla vd. "Toplumsal Cinsiyetin Gebelik, Doğum Ve Doğum Sonu Dönemde Kadın Sağlığına Etkisi". *Samsun Sağlık Bilimleri Dergisi* 6/1 (29 Aralık 2021), 51-60. <https://doi.org/10.47115/jshs.971559>

Sâbûnî, Muhammed Ali. *Safvatü't-tefâsîr*. 3 Cilt. Kahire: Dârü's-Sâbûnî li't-Tibâati ve'n-Neşri ve't-Tevzî', 1. Basım, 1997.

Semerkindî, Nasr b. Muhammed. *Tefsîru Ebi'l-Leys es-Semerkindî*. thk. Mahmûd Mutricî. 3 Cilt. Beyrut: Dârü'l-Fikr, ts.

Sibâî, Mustafa. *el-Mer'etü Beyne'l-fikhi ve'l-kanûn*. Riyad: Mektebetü'l-Varrâk, 1999.

Şirin, Ahsen - Kavlak, Oya. *Kadın Sağlığı*. İstanbul: Bedray Yayınları, 2008.

Taberânî, Süleyman b. Ahmed. *et-Tefsîrü'l-kebîr (Tefsîrü'l-Kur'âni'l-'azîm)*. thk. Hişâm b. Abdülkerim el-Bedrânî. 6 Cilt. Irbid: Dârü'l-Kitabi's-Sekâfi, 2008.

Taberî, Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr. *Câmiu'l-beyân an te'vil'il-Kur'ân*. thk. Ahmed Muhammed Şakir. 24 Cilt. Beyrut: Müessesetü'r-Risale, 2000.

Tekin, Mustafa - Muhammed Özdemir (ed.). *Transhümanizm Posthümanizm*. Ankara: Eskiyei Yayınları, 2021.

Topaloğlu, Bekir. "Vehhâb". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 42/610-611. İstanbul: TDV Yayınları, 2012.

Uğur, Serap. "Transhumanizm ve Öğrenmedeki Değişim". *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi* 4/3 (31 Temmuz 2018), 58-74. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/auad/issue/40068/476743>

Yeşilyurt, Muhammet. "Transhümanizm ve Din İlişkisi". *Yeni Gölgeler: Dijital Evren, Yapay Zekâ, Transhümanizm*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2. Basım, 2023.

Zühayli, Vehbe b. Mustafa. *et-Tefsîrû'l-münîr fi'lakâdeti va's-şerâti va'l-menheci*. Dimaşk: Dârü'l-Fikri'l-Muâsır, 1418.

Kıbrıs Tüp Bebek. "Cinsiyet Seçimi". Erişim 21 Aralık 2024. <https://www.kktctupbebek.com/tedavilerimiz/cinsiyet-secimi/>

"Cinsiyet Seçimi | İvox Tüp Bebek Merkezi", 13 Temmuz 2025. <https://ivoxtupbebekmerkezi.com/cinsiyet-secimi/>

"Tasarımcı Bebeklerin Etiği | Embriyo Projesi Ansiklopedisi". Erişim 27 Mart 2025. <https://embryo.asu.edu/pages/ethics-designer-babies>

"Tüp bebek tedavisinde cinsiyet seçimi caiz midir? : Din İşleri Yüksek Kurulu : Dini Bilgilendirme Platformu". Erişim 22 Ocak 2025. <https://kurul.diyamet.gov.tr/Cevap-Ara/1334/tup-bebek-tedavisinde-cinsiyet-secimi-caiz-midir>